

ด้วยรักและผูกพัน : จากใจ ครูรังสรรค์ แสงสุข

รองศาสตราจารย์ รังสรรค์ แสงสุข¹

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัย ผมขออนุญาตกล่าวกับท่านทั้งหลายว่า ตลอดเวลาที่ทำงานมา กระผมคิดว่ามีความร้อน ความหนาว ที่ไม่ปกติดอยู่หลายเรื่อง ผมก็ได้รับความเมตตาจากสภฯ ได้ให้เกียรติผมอย่างยิ่ง ไว้วางใจสิ่งที่ผมทำ ผมทำด้วยความตั้งใจถูกต้อง ตรงนี้เป็นเกียรติยศที่ผมไม่อาจลืมได้ สภฯ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลายรุ่น หลายเหล่า ได้ดูแลมหาวิทยาลัยและดูแลผมเป็นอย่างดี ไม่ให้ออกนอกสื่อนอกทางได้ ไม่ส่งเสริมในสิ่งที่ไม่ควรส่งเสริม ส่งเสริมในสิ่งที่ควรส่งเสริม สิ่งเหล่านี้เป็นคุณูปการทางจิตใจ และเป็นเรื่องที่จรรโลงสติปัญญาได้ในหลายเรื่อง

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากภายนอกก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อระบบต่อมหาวิทยาลัย ได้ให้ความคิด ความเห็นอะไรในหลายเรื่อง จะสังเกตเห็นว่าผมพาคณาจารย์ พาน้อง พาผู้ร่วมงานทั้งหลายทำงานโดยรับฟังมาโดยตลอด ท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเรื่องใดที่ท่านผู้ทรงเห็นว่าให้ชะลอไว้ เราก็ตะลอไว้ อะไรต่างๆ ไม่เคยดื้อรั้นกับท่าน จากการที่เราทำแบบนี้เราก็ได้รับความเมตตาโดยตลอด ตรงนี้ทำให้มหาวิทยาลัยเจริญรุ่งเรือง ผมเองอยากจะเรียนว่ามาถึงวันหนึ่งที่ผมคิดว่าเราต้องให้คนอื่นเขาได้ทำ เขาได้มีโอกาส

ท่านจะสังเกตว่า ผมจะไม่ไปถ่วงกฎหมายไปดันกฎหมายไปอะไรต่างๆ เราไม่ทำ ที่ไม่ทำเพราะมีสัญญาอยู่ในใจว่าต้องหยุดพัก มันเหนื่อย ไม่ต้องการให้ใครกังวล ที่เหนื่อยและตกใจด้วย คือว่า ป็นขิ้นภูเขาหิมาลัย โดยที่มองไปข้างหน้าก็ว่าป็นขิ้นไปเรื่อยๆ ป็นไปจนไปเห็นหนังสือพระมหาชนก ที่บอกว่ามีความเพียรอันบริสุทธิ์ เราก็นำไปเป็นพัฒนาบริสุทธิ์ ไม่ได้จำกัดว่าพัฒนาไปถึงไหนแล้วก็จะหยุด คือพัฒนา

หมายความว่า ทำให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ แค่นั้นไม่ทราบ ก็เลยดีขึ้นเรื่อยๆ ป็นภูเขาหิมาลัยขึ้นๆไปเรื่อยๆ จนมา ณ วันหนึ่งเราบอกว่าหยุดแล้วเหนื่อยพอสมควร นึกอยากจะพัก อยากจะให้คนอื่นเขาได้ป็นต่อ เขาได้ทำให้เขาได้ไปป็นขิ้นขึ้นให้สูงเรื่อยๆ ได้ แต่พอหันกลับไปดูข้างหลังนั้นใจหาย ที่ว่าใจหายนั้น ผมไม่ได้เสียใจว่าผมป็นขิ้นมาสูงมาก แต่ผมสงสัยว่าป็นขิ้นมาได้อย่างไร ผมยังงงอยู่เดี๋ยวนีว่า ผมขิ้นมาที่สูงขนาดนั้นได้อย่างไร ที่ตรงกันกับที่ท่านนายกสภฯ พูดถึงก็คือ ที่ผมขิ้นมาผมไม่ได้ขิ้นมาคนเดียว มีทั้งคนผลักดัน มีคนดึง มีทั้งอะไรต่อมิอะไรต่างๆ มีเสียงร้องเพลงเชียร์ มีเสียงให้กำลังใจ มีบ้างที่มีก้อนหินปาบ้าง มีขู่ว่าบ้าง ผมถือว่าเป็นธรรมชาติของทางที่เดิน ขวากหนามที่เดิน สิ่งเหล่านี้ผมจะได้นำไปสอนลูกศิษย์ให้เขาได้เรียนรู้ว่าในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทั้งชีวิตนั้น บางอย่างเกิดคุณูปการขึ้น โดยที่เราไม่ตั้งใจ เราอาจตกใจในสิ่งที่ผ่านมา แต่ว่าเมื่อตั้งสติได้แล้ว เราจะภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้ร่วมกันทำ

มีความสำเร็จมากมายที่ไม่ได้บันทึกไว้ คนในประเทศของเรามีความด้อยอยู่ คือ การไม่บันทึกเรื่องของผู้อื่น หรือไม่บันทึกความที่จะเป็นประวัติศาสตร์ ไม่บันทึกสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าเบื้องหลังที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการทำ คือ ถ้าหากว่าจะให้คนทำงาน มานั่งบันทึกเรื่องของตนเอง แล้วบอกเรื่องของตนเอง ท่านนายกสภฯ ท่านเตือนเสมอว่า กลองอย่าดังเอง ถ้าดังเองแล้วเป็นกลองอุบาทว์ ท่านว่าอย่างนั้น เพราะฉะนั้น จึงมีหลายเรื่องทีเดียวที่ผมเสียใจที่มันหายไปในงาน หายไปในความทรงจำอะไรต่างๆ ผมไม่ได้คิดว่าความทรงจำนั้นจะเป็นความทรงจำที่จะทำให้ผมได้ดิบได้ดีอะไร ผมอยากให้มันเป็นความทรงจำที่คนในหน่วยงาน คนในองค์กร จะได้เอาความทรงจำอันนั้นไปแก้ไข เอาความทรงจำนั้นไปทำ เหมือนโน้ตเปลี่ยน เข้าตีที่ไหนๆ ได้พลทหารช่วย เบื้องหลังมีผู้ร่วมช่วยมากมาย ชุนวู คิดอย่างไร ทำไมเราเอามา

¹ บทความจาก "คำกล่าวอำลาของ อธิการบดี รังสรรค์ แสงสุข ในที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยรามคำแหง ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐

คิดอยู่ ก็เพราะว่า มันเป็นความคิด ความบกพร่อง ความที่สมบูรณ์ได้ เอาสิ่งเหล่านั้นมาเป็นแบบอย่าง แม้กระทั่งพระบรมศาสดา ท่านประพฤติปฏิบัติอย่างไร ตรัสรู้อย่างไร ก็ยังเอาคำสอนมาปฏิบัติกัน ก็อันเดียวกันนี้แหละ

เพราะฉะนั้นสิ่งที่ผิดพลาดก็ดี สิ่งที่ติงามก็ดี ถ้าหากว่ามนุษย์จะได้ให้ความสนใจมนุษย์ด้วยกัน ให้เกียรติด้วยกัน พยายามจดจำในหลายๆ เรื่อง แล้วเอาไปใส่ในงานของตน เอาไปพิจารณาโดยไม่จำเป็นต้องจำแนกว่าเป็นมิตรหรือเป็นศัตรู เพียงแต่ว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ติงาม เป็นความคิดสร้างสรรค์ ศัตรูที่คิดสร้างสรรค์ ได้ถ้าเขาคิดในเรื่องดี ๆ มิตรก็คิดในเรื่องชั่วได้ถ้าหากว่าคิดไม่ดีอย่างนี้เป็นต้น มันทั้งสองนัยทั้งสิ้นทั้งปวง เป็นข่าวกับดำ เป็น หยินกับหยาง ทุกอย่างจะมีมิติมีสว่าง อย่างนี้เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานของผมก็ตาม ที่ผมได้รับความเมตตาจากผู้หลักผู้ใหญ่ก็ตาม ผมถือว่าเป็นรางวัลชีวิตที่ไม่มีใครที่จะหาได้ง่ายๆ อย่างที่คิด เพราะว่าบางอย่างต้องแลกมาด้วยหยาดเหงื่อแรงงาน บางอย่างต้องแลกมาด้วยชีวิต บางอย่างเราเข้าเสี่ยง โดยที่บางคนไม่ทราบว่าเป็นขณะที่ยื่นเผชิญคนที่เค้าเอาหินเอาไม้มาเตรียมจะตี อธิการบดอะไรต่างๆ ว่าเรารู้สึกอย่างไร เรอบอกไม่ถูก แต่ว่าบอกได้ว่าชีวิตเราต้องเผชิญ สิ่งเหล่านั้นเป็นชีวิตที่เราเกิดมาเราต้องเผชิญตรงนั้น ได้เรียนรู้สัจธรรม เรียนรู้อะไรต่อมิอะไร เราก็คิดเป็นธรรมชาติของการทำงาน ว่าการทำงานก็มีคลื่น มีแผ่นดินไหว ในขณะที่เดียวกับก็มีฟ้าร้อง ฟ้าผ่า และในขณะที่เดียวกันก็มีแสงอาทิตย์ มีความอบอุ่น มีความสว่าง อย่างนี้เป็นต้น

ผมคิดว่า ผมได้ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านอะไรต่างๆ ในรามคำแหงมา ๑๒ ปี ในตำแหน่งผู้บริหาร และทำงานที่รามคำแหงตั้งแต่ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ผมคิดว่า ผมเป็นส่วนหนึ่งของรามคำแหง ความคิดและชีวิตผม ผมอุทิศให้มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต่อไปในนั้น ก็เป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลายจะได้ดำเนินการต่อไป มิได้หมายความว่า จะต้องเป็นสัญญากันว่าจะต้องดำเนินการตามที่ผมดำเนินการ เป็นเรื่องที่ท่านต้องใช้ดุลยพินิจพิจารณาทำ ซึ่งผมมั่นใจว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ข้างหลัง จะทำได้

เพราะเราได้พากันเดินทางขึ้นมาบนภูเขาหิมาลัย อย่างที่ผมว่า ท่านอย่ามองไปข้างหน้า ให้ท่านมองไปข้างหน้า มองไปให้เห็นเป็นความเพียรบริสุทธิ์ เป็นความดีบริสุทธิ์ ไม่มีอย่างอื่นแทรกเป็นพัฒนาบริสุทธิ์ แล้วมหาวิทยาลัยก็เจริญงอกงาม

มหาวิทยาลัยรามคำแหง เราทำอะไรออกมา นั้น ผมบอกให้ว่าทำออกมาเรื่อยๆ จะได้สิบได้ห้าก็บุญแล้ว ติ่มากแล้วเชื่อผมเถอะ แต่อีกประมาณ ๒๐-๓๐ ปี จะทำอะไรก็ดีไปหมด แต่ตอนนี้ช่วงเปลี่ยนถ่ายเชื้อความคิดความอ่านในทางสังคมช่วงเปลี่ยนถ่ายในเรื่องมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบหรือไม่ออก ที่สำคัญที่สุดนั้น คืองาน คนในมหาวิทยาลัยไม่เคยคิดกระบวนการต่างๆ ที่เป็นมาแต่ก่อนมหาวิทยาลัยเป็นมาแต่ก่อนอย่างไร ไม่มีใครคิดเลย รามคำแหงเผชิญปัญหาอุปสรรคต่างๆ หลายเรื่องทั้งจากภายนอกและภายใน เป็นเรื่องที่ประหลาดมากกว่าเขาทำกับรามคำแหงได้ อย่างไร เรื่องงบประมาณนั้นผมจะบอกให้ รามคำแหงต้องเพียรพยายามขวนขวายพึ่งพาตนเองเป็นอย่างมากตลอดมา ไม่ค่อยได้รับการดูแลเท่าที่ควร ตรงนี้ผมอยากจะบอกท่านว่ามันมีทั้งความอบอุ่น มีทั้งความสุข มีทั้งความสุข มีทั้งการต่อสู้ ชีวิตก็เป็นอย่างนี้แหละ ท่านทั้งหลายครับ เพราะฉะนั้นผมได้รับใช้บ้านเมืองมา ผมถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องรับใช้บ้านเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณคนจะต้องทำ ผมได้รับใช้บ้านเมืองมา ผมเชื่อว่าผมซื่อสัตย์สุจริตนะครับ ผมเชื่อว่าอย่างนั้น เพราะว่าถ้าผมเป็นคนคดโกง ผมเป็นคนคิดไม่ดีต่อบ้านเมือง ผมคงไม่มีโอกาสมาถึงจนถึงบัดนี้ได้ทำได้มาถึงขั้นนี้

ท่านทั้งหลายครับ ผมจะจดจำทุกเรื่องที่ติงาม ผมบอกท่านก่อนว่าผมจำทุกเรื่องที่ติงาม ผมเป็นคนละเอียดอ่อน ผมเรียนท่านตามตรง บางวันผมนั่งคิดอะไรไม่ได้ ก็คิดในเรื่องความสัมพันธ์ต่อคนนั้นคนนี้ ในเรื่องที่ได้เรียนรู้ ทุกคนเป็นครูผมได้หมดสิ้น ไม่ว่าคนนั้นจะเรียนอะไรมา จะทำอะไร ถ้ามว่าเป็นครูอย่างไร เป็นครูอยู่สองอย่าง อย่างที่หนึ่ง เป็นครูตรงที่ว่าผมจะไม่ทำอย่างที่เขาทำ อีกอย่างหนึ่งผมจะทำอย่างที่เขาทำ เป็นครูสองอย่าง อะไรที่เราไม่เห็นพ้องด้วย อะไรที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อบ้านต่อเมืองก็จะไม่ทำ อะไรที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง เขาทำไว้ ไม่ว่าครูคนนั้นจะเป็น

มิตรเป็นศัตรูก็ตาม ผมจะทำตาม นี่คือนี่ที่ผมคิดว่าผมจะเสียก่อนเพราะดังนี้

ดังนั้น สิ่งไหนก็ตามที่ผมทำและผิดพลาดหรือทำแล้วทำให้ท่านเกิดความไม่สบายใจ ทำให้ระคายเคืองความคิด บางครั้งนั้นเวลาพูด ผมทราบดีว่า “อ่อนหวานมวลมิตรล้นเหลือหลาย หยาบบ่มีเกลอกรายเกริ่นไกล” แต่ว่าผมเป็นคนตรง ผมก็พูดของผมตรงๆ ภาษาซื่อๆ เพราะว่าการสั่งสมอบรมนั้น ทาสแท้ก็คือ ความเป็นคนที่มาจากท้องถิ่นที่ห่างไกลจากความเจริญมาก่อน อาจจะขาดการสั่งสมขาดการอบรมในเรื่องกิริยามารยาท หรืออะไรก็ตามที่เป็นเรื่องที่ผมถือว่า แม้ว่าผมจะรู้มารยาทเขาสอนกันอย่างไร ผมก็จะไม่ทำตามบางเรื่อง เพราะผมเห็นว่ามันไม่ตรง ผมไม่สามารถที่จะเป็นคนสร้างมารยาสาไถขึ้นมาได้ ความตรงของผมถ้าไประคายเคืองท่านผู้ใด หรือไปเสียความความรู้สึกที่ไม่ดีท่านผู้ใด ผมกราบขอประทานโทษ ก็ขอให้นึกว่าท่านมีพี่มีน้องหรือมีเพื่อนหรือมีลูกหลานที่เสียอยู่ในเรื่องนี้ ก็ยกโทษให้เถอะ เพราะว่าผมบอกว่าผมไม่ได้สมบูรณ์ ถ้าหากว่ามีข้อบกพร่องตรงนั้น ก็ขอประทานโทษ และเรื่องใดที่ผมไม่ได้ทำให้ต้องตามที่ท่านประสงค์ โดยที่ทราบหรือไม่ทราบก็ตาม ก็ขอประทานโทษ ขอให้บอกผมว่าผมทำอะไรได้ ผมก็จะทำให้ะครับ

ในชีวิตของผมนั้น ผมคิดว่าผมเป็นผู้ให้เสียดีกว่าที่จะเป็นผู้รับ เพราะ มีความสุขทั้งในกาลปัจจุบันและในกาลภายหน้า และผู้ที่ได้รับก็น่าจะได้เจริญงอกงามได้ด้วย อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นสิ่งที่ผมรำลึกอยู่ได้ในปัจจุบันก็คือ คำสอนดีๆ ที่พวกท่านทั้งหลายให้ในการเป็นครูคนละอย่างแก่ผม คำว่าครูคนละอย่างนั้น ผมใช้มานานแล้วว่าทุกคนนั้นเราต้องให้เกียรติกัน คนหนึ่งรู้เรื่องหนึ่ง แต่อีกคนอาจจะไม่รู้ก็ได้ท่านอาจจะรู้หลายเรื่องที่ผมยังไม่รู้ ท่านก็เป็นครูผมได้ในเรื่องที่ผมไม่รู้ แต่ถ้าผมรู้ในเรื่องอะไรที่ท่านไม่รู้ผมก็เป็นครูท่านได้ในเรื่องนั้น เราก็เป็นครูกันคนละอย่างอย่างนี้

ท่านทั้งหลายครับ ผมไม่ทราบว่าจะได้ทดแทนอะไรต่างๆ ให้กับท่านได้ นอกจากจิตใจที่มีความรัก ความผูกพันซึ่งผมใช้คำว่า “ด้วยรักและผูกพัน” เสมอมานั่นอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งก็คือ

“ผมรังสรรค์ ก็คือ รังสรรค์” ผมบอกท่านแต่นี้ว่าไม่เป็นอะไรได้ ผมจะเป็นอะไรก็นายรังสรรค์นั้นแหละ ผมจะเป็นครูดีดี ผมเป็นคนธรรมดา หลายครั้งที่เข้ามาชวนออกไปสู่แวดวงทางการเมืองผมก็ไม่ไป ถามว่าทำไมไม่ไป ก็เหมือนวันนี้แหละ ผมยังคงตอบอยู่ในวันนี้ สิ่งที่จะเป็นความรู้สึกนึกคิดได้ ก็ถือว่าผมเป็นครู ผมพบสิ่งที่เหมือนก็พา ผมพบกอล์ฟ ไปเล่นอย่างอื่นไม่ถนัด ให้ผมเป็นครูถนัดที่สุด ให้ผมไปเป็นรัฐบาลไปเป็นฝ่ายค้านอะไรต่างๆ ผมไม่มีเวลาให้กับสิ่งเหล่านั้น อย่างเช่น การไปเป็นรัฐมนตรีเพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นรัฐมนตรี ผมไม่เป็น ผมฝากท่านไว้ด้วย ในสังคมใดก็แล้วแต่ คนทำไม่เป็นมักจะอยากเป็น คนทำไม่ดีมักจะอยากดี ก็อยากได้แต่อยาก แต่เวลาทำแล้วทำไม่ได้ ทำความเดือนร้อนให้กับสถาบัน ทำความเดือนร้อนให้กับคนหมู่มาก อย่างนี้เป็นต้น

ในที่สุดแล้วผมสรุปว่า ผมจะเป็นครูและเป็นครูที่ดี ดีในความรู้สึกนึกคิดของผมนั้น ครูที่ดีต้องเป็นผู้ให้ ครูต้องเป็นผู้เติมเต็ม ครูต้องเป็นผู้ที่มีเมตตา คือให้ความรู้แก่ทุกคนได้ ให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความดีงาม ให้จิตให้ใจ ให้คำสอนที่เป็นประโยชน์ แล้วในขณะที่เดียวกัน เติมเต็ม ก็หมายความว่า ใครเขาขาดอะไร เราก็ให้ไปเถอะ เราเติมเต็มให้ การที่เติมเต็มเราต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น ผมจะเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป ใครให้ผมค้นคว้าเรื่องอะไร ท่านสอนเรื่องอะไรอยู่ ท่านทำอะไรอยู่ ผมจะติดตามพวกท่านทั้งหลาย ถ้าจะกรุณาบอกผมว่า เรื่องนี้เรื่องนั้นไปค้นให้หน่อย ผมจะรับใช้ท่านทางวิชาการผมถนัดในเรื่องอย่างนี้ แล้วอีกอย่างหนึ่งคือความเมตตา เรื่องเมตตาเราสามารถผลิตนักศึกษาปริญญาเอกออกมาเท่าไร ปริญญาโทอีกเท่าไร ขณะเดียวกัน เราเมตตาต่อลูกศิษย์เพื่ออนาคต ในขณะเดียวกันเขาก็พากันไปเรียนพอเรียนสูงขึ้นไป ก็มักจะมีคนถามอีกว่าทำไมต้องเรียนถึงโท ถึงโน่น ถึงนี่ ถามทำไม เราจะพาเขาเรียนโดยมีทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย ถ้าท่านถนัดทำในเรื่องนอกกระบบ เราก็จะทำให้เขา ให้โอกาสเขา เพราะฉะนั้นต่อไปนี้จะเห็นได้ว่า ผมจะเป็นคนที่ตะลอนไปตามหมู่บ้าน ตามที่ไหนๆ ตามใจปรารถนาได้ เพื่อที่จะไปให้ความรู้เขาและขอความรู้จากเขาใน

ปาในดงมีความรู้ที่เรายังไม่รู้อีกมากมาย เพราะเป็นครูคนละอย่างนั่นเอง

ผมอยู่ในนี้คงจะเป็นลูกจ้างมหาวิทยาลัยที่เขาจะจ้างได้เท่าที่เขาให้อยู่ ถ้าเขาให้อยู่ไม่ได้ เราก็จะไม่อยู่อย่าไปกวนใจ ผมจะไม่กวนใจ ใครก็ตามที่ขึ้นมาวิชาการ ผมไม่เคยเดินเข้าไปในห้องท่าน ถ้ามอาจารย์ระวีวรรณดู ที่ท่านวิชาการมาในครั้งก่อน ผมไม่เคยเดินเข้าไปในห้องท่าน ไม่ไปบงการอะไรต่างๆ ผมรับบทบาทหน้าที่ของผม เพราะฉะนั้นใครจะทำอะไรต่างๆ ขอให้คิดในเรื่องนี้ให้รับบทบาทหน้าที่ของตน น่าจะเป็นความพอเพียงตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสอนไว้

ท่านทั้งหลายครับ ผมพรรณนามาโดยที่จริง แล้วผมอยากพูดอีกมากมาย คงจะพูดอะไรไม่ได้ วันพรุ่งนี้มีงาน “คุยสบายๆ สไตลิ่งสรรค” ไม่อยากคุยอะไรแล้ว ผมเป็นคนชอบซาบซึ้ง คุยเรื่องหนึ่งนึกไปถึงอีกเรื่องหนึ่ง ผมอึ้ง ผมพูดไม่ได้เลย

บทเพลงบางเพลงท่านลองคิดดู มหาวิทยาลัยตั้งมา ๒๕ ปี หาต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย ไม่ได้ได้อย่างไร แต่ก่อนใครก็ว่าต้นกระถินณรงค์บ้าง ต้นประดู่บ้าง พูดกันไปโดยไม่มีหลักฐาน ในที่สุดมาปีที่ ๒๔ เราก็ขอพระราชทานฝ้ายคำ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานฝ้ายคำหรือสุพรรณิการ์มาเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย ผมร้องเพลงนี้ที่ไรผมซาบซึ้งจนหัวใจเราร้องทุกครั้งไป ผมเป็นคนอย่างนั้นเวลาที่ผมร้องเพลงได้ฟารามกับลูกศิษย์ปริญญาเอก ร้องต่อไม่ได้เพราะหัวใจมันร้อง ด้วยมันเป็นธรรมชาติที่ผมบอกแล้วว่า ชีวิตความคิดอุทิศให้รามคำแหง มันก็เป็นอย่างนี้

สำหรับท่านทั้งหลาย ผมเป็นเพื่อน เป็นน้อง เป็นพี่ นะครับ สำหรับท่านอาจารย์เกยูร ท่านเป็นผู้อาวุโส และมีอะไรดีๆ หลายครั้งที่ท่านทักในสภาย ทำให้เราไม่ตกเหว ท่านอาจารย์คุณหมอบุญสม ผมรำลึกถึงเรื่องแพทย์ ผมจำก้องหู ท่านไม่ค้านแต่สอนบางอย่างผม ท่านอาจารย์บุญสมป่วยอยู่ขณะนี้

ท่านเป็นกรรมการสภาย มายาวนาน ท่านเหล่านี้ มีคุณูปการต่อประเทศ ต่อโลกไม่ใช่เฉพาะต่อรามคำแหง ท่านอาจารย์ประภาศน์ เดียวนี้ท่านจำได้บ้างไม่ได้บ้าง ต้องนานๆ ถึงจะจำได้ จะนึกออกว่าอ้อ รังสรรค์ แล้วมาลูบหลัง ถ้าเราอยู่ได้ขนาดนี้และจำได้ครึ่งหนึ่ง อ้อ เรานี้เองชื่อรังสรรค์ ก็คงจะดี แต่งสิ่งที่อยู่ในใจของเรา ก็คือ ท่านเป็นยิ่งกว่าพ่อเรา อย่างนี้เป็นต้น

คนที่มีคุณูปการต่อกันมากมาย ผมขอบตอบ ได้ก็ตอบ ตอบแทนได้ก็ตอบ อย่างเช่น ดร.ศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ ท่านเป็นผู้ตั้งรามคำแหงตัวจริงนะครับ ใครจะว่าอะไรท่านก็ตามท่านเป็นผู้ตั้งรามคำแหง ผมรู้ ตั้งแต่ผมอยู่ธรรมศาสตร์ เพราะท่านชวนผมไว้ แล้วมาร่างกฎหมายให้ ส.ส. นำไปเสนอ และเอาเข้าพรรคสหประชาไทย ในที่สุดท่านก็ไปเสียชีวิตอยู่ที่เชียงใหม่ อย่างเจ็บปวด ไม่มีใครบงการของผู้น้อมตามหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ผมไม่รู้จะทำอะไรให้ท่าน ผมก็ได้เอารูปท่านไปใส่ไว้ในหอประชุม และใช้ชื่อห้องที่ชั้นหนึ่งว่าห้อง ดร. ศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ ผมได้บอกชาวรามว่าคุณูปการที่แท้จริงชื่อ ศักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ การเมืองเล่นท่านจนดูไม่ได้ ให้แบ่งออก บุญคุณ ความแค้น ให้แบ่งออก ในเรื่องส่วนตัว ส่วนรวม ให้แบ่งออก

ท่านทั้งหลายครับ ผมจะรับใช้ท่านทุกเมื่อ ผมบอกว่าท่านมีคุณูปการในจิตใจผมมากมาย โดยเฉพาะกรรมการสภาย ทั้งหลาย และเจ้าหน้าที่ด้วย นะครับ ขาวรามคำแหง ลูกศิษย์รามคำแหง ล้วนทำให้ผมคิดได้ ทำได้ในหลายเรื่อง ชาติต่างๆ ทั้งหลายเขามีคนช่วยกันสร้าง ถึงได้เป็นชาติเป็นประเทศขึ้นมา หยุดการช่วยเมื่อไรก็จะอ่อนแอ รามคำแหงก็เหมือนกัน ไปอยู่ที่ไหนขอให้นึกถึงรามคำแหง เรานึกถึงสิ่งเดียวกัน ผมก็จะนึกถึงตลอดไป ผมจะจดจำคุณูปการที่ท่านให้ต่อจิตใจของผมไม่มีลืมเลย ถ้าผมปฏิเสธ การรับใช้สังคมเมื่อใด ผมจะปฏิเสธการใช้ท่านทั้งหลายเมื่อนั้น นั่นหมายความว่า ผมคงจะไร้ความรู้สึกไปแล้ว ผมเรียนท่านเท่านี้ ขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาผม ขอบพระคุณครับ.